

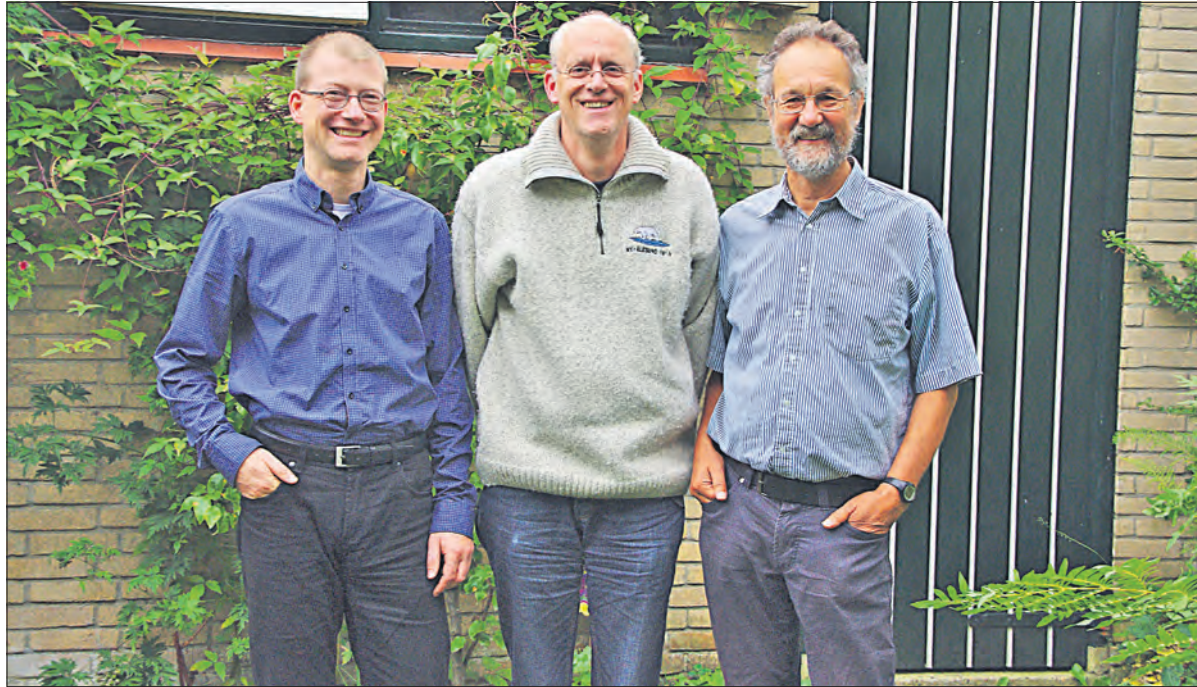
Dorpsgenoten op Spitsbergen

■ Drie Oegstgeestenaren mee op poolexpeditie naar Edgeøya

WETENSCHAP ■ Van 19 tot 28 augustus vond de grootste Nederlandse poolexpeditie ooit plaats. Er gingen vijftig wetenschappers van uiteenlopende disciplines mee naar Edgeøya, een onbewoond eiland ten oosten van Spitsbergen. Hiervan kwamen er maar liefst drie uit Oegstgeest: mossendeskundigen Hans Kruijer en Michael Stech en paddenstoelenskundige Leo Jalink. “Het was een geweldige reis: we hebben hard gewerkt, inspirerende mensen ontmoet, en goed gegeten!”

Door Willemien Timmers

Naast de wetenschappers ging ook een aantal bekende Nederlanders als Ramsey Nasr (dichter/schrijver), Stientje van Veldhoven (Tweede Kamerlid voor D66), en weerman Peter Kuipers Munneke mee. De wetenschappers bestudeerden de effecten van onder andere de klimaatverandering en de invloed van mensen op het eiland. Al eerder waren er Nederlandse expedities naar Edgeøya. In 1968 hebben vier Nederlandse studenten er overwinterd om onderzoek te doen naar ijsberen. Van deze groep leven nog drie deelnemers. Zij gingen ook mee met deze expeditie. Ook Leo Jalink was al eerder (in '85, '86 en '88)

Naturalis-wetenschappers Michael Stech, Hans Kruijer en Leo Jalink kijken terug op een succesvolle expeditie. | Foto: Willemien Timmers

op het eiland voor paddenstoelenonderzoek. Edgeøya ligt zo'n 3000 kilometer ten noorden van Nederland, ongeveer 1000 kilometer van de geografische Noordpool.

PLEZIER

De drie Oegstgeester wetenschappers kijken met zichtbaar plezier terug op de expeditie aan boord

van het van oorsprong Russische schip Ortelius. De heren zijn allen verbonden aan Naturalis in Leiden. Leo Jalink is er gastmedewerker, en werkt vier dagen in de week voor de provincie Zuid-Holland als beleidsmedewerker natuur. Al vanaf zijn afstuderen zet hij zich onbezoldigd in voor het Nationaal Herbarium, nu onderdeel van Naturalis.

“Al jaren houd ik mijn ‘vijfde dag’ vrij voor paddenstoelenonderzoek. Enorm leuk. En het mooie aan paddenstoelenonderzoek is dat er alleen in Nederland al dik 5000 soorten zijn, dus dat je er nooit op uitgekoken raakt. Overigens kun je vaak pas thuis goed onderzoeken welke soort je geplukt hebt.”
Lees verder op pagina 9

Dorpsgenoten op Spitsbergen

■ 'Het is een grote puzzel die we moeten oplossen samen met de anderen'

WETENSCHAP ■ Van 19 tot 28 augustus vond de grootste Nederlandse poolexpeditie ooit plaats. Ook drie Oegstgeester wetenschappers voeren mee.

VERVOLG VAN DE VOORPAGINA

Door Willemien Timmers

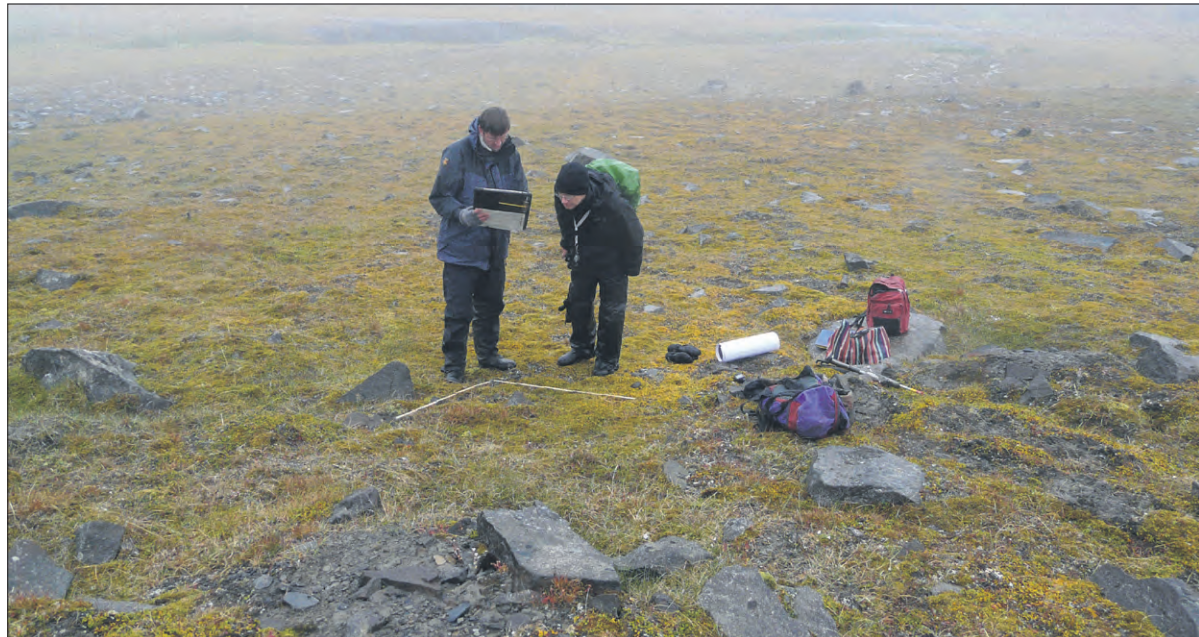
Ook de twee mossendeskundigen, Hans Kruijer en Michael Stech, vinden de veelheid aan soorten één van de mooiste gegevens van mossen. "Mossen zijn verschrikkelijk divers, en bovendien de oudste landplantengroep," vertelt Kruijer. "Ze vormen een verborgen wereld die prachtig is om te ontdekken." Ook voor mossen geldt, dat pas in het lab met een microscoop duidelijk wordt welke soort mos nu precies gevonden werd. "In poolstreken heb je trouwens veel meer soorten mos dan vaatplanten," vult Michael Stech hem aan.

VERANDERINGEN

Het Arctisch Centrum van de Rijksuniversiteit Groningen, dat de expeditie organiseerde, was zo'n vijf jaar bezig met het organiseren van de reis. Niet alleen wilden zij de veranderingen op het eiland in kaart brengen, er waren sinds 1988 geen Nederlanders meer geweest, ook had de expeditie tot doel poolonderzoek op de kaart te zetten. Een groot deel van de financiering werd gedaan door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

Op Edgeøya verzamelden de wetenschappers allerlei mossen en paddenstoelen, die zij in de komende maanden gaan vergelijken met de resultaten uit de jaren '70 en '80. "Niet dat alle omstandigheden voor mij hetzelfde waren als destijds. Toen heb ik bijna 120 velddagen gehad, en nu slechts acht. Wat wel direct duidelijk was, was dat het gebied dat wij onderzochten veel droger was dan destijds. Sneeuwvelden en kleine gletsjers waren verdwenen. Het aantal Arctische paddenstoelen was evenwel onverminderd groot," aldus Jalink.

Kruijer en Stech hadden in Leiden al gedroogde mossen van Jalink uit 1986 onderzocht. "Op onze onderzoeksplekken groeiden dit jaar

Michael Stech kijkt met René van de Wal, ecooloog van de Universiteit van Aberdeen, de te bestuderen mosvegetatie. | Foto: Hans Kruijer

meer mossen en gras dan verwacht; we dachten een kalere grond aan te treffen." Aan de hand van (satelliet) foto's deden de mannen hun best exact dezelfde vierkante meters als toen te onderzoeken. "Een aantal maal leverde dat rare ontdekkingen op, zoals teveel bodembedekking in relatie tot het aantal groei-jaren. Wellicht heeft dit te maken met bodemverschuivingen."

IJSBEREN

Op Edgeøya was het tijdens de expeditie de hele dag licht. "Daarom konden we lange dagen maken, soms wel van 's morgens acht tot 's avonds tien uur." Vanuit het onderzoeksschip, waar iedereen de nacht doorbracht, werden de onderzoekers iedere morgen met een kleine boot aan land gebracht. Het grote schip voer dan soms weg naar een ander interessant stuk eiland, of naar een programmaonderdeel voor de geïnteresseerde toeristen die ook mee waren. "Bij elk groepje afgezette onderzoekers was er altijd één met een wapen om in geval van nood een ijsbeeraanval te kunnen stoppen. Overigens konden we de eerste dag niet op de vooraf bedachte plek aan land, omdat daar een ijsbeer rondliep. En de afspraak

was: als je een beer kunt zien, ga je in dat gebied geen onderzoek doen," vertelt Stech. Collega Jalink weet zich te herinneren dat in de jaren '80 'minder zenuwachtig' over ijsberen werd gedaan. "Honderd meter afstand was toen oké. Toen kwamen de beren minder op het land, en waren er veel voedzame zeehonden op het zee-ijs te vinden. Hun levenswijze is nu veranderd; ze proberen zelfs rendieren te vangen."

ONDERZOEK

De dozen met 'de onderzoeksoogst' moeten nog aankomen in Leiden. De mannen vertellen dat de hele reis in goede sfeer verliep. "In onze hut lagen op alle mogelijke plaatsen mossen aan de lucht te drogen. Bijna ondoenlijk, zelfs met het goede airconditioning-systeem van het schip," legt Kruijer uit. Lachend: "Bovendien moest je soms uitkijken dat niemand op je vondsten ging zitten of staan. Gelukkig hebben we alles droog mee kunnen nemen." Jalink had een appeldroger bij zich voor de oogst van zijn Arctische paddenstoelen. "Dat werkte goed. Gedroogd kun je ze wel 1000 jaar bewaren." Zijn kwetsbare paddenstoelen heeft hij in een afgesloten

kist achtergelaten op het schip. De mossenexperts hebben hun oogst in dozen op de post gedaan, en wachten op de aankomst per vliegtuig. Pas dan kan het grote werk van het onderzoek beginnen, en kunnen vragen als 'Wat is er op dit pooleiland de laatste dertig jaar veranderd' worden beantwoord.

"Het is een grote puzzel die we moeten oplossen samen met de andere onderzoekers, die bijvoorbeeld de vogels en de insecten op het eiland onderzochten. Per onderzoeksgebiedje kunnen we dan conclusies trekken. Wellicht dat we komend voorjaar, als de vijftig onderzoekers elkaar allemaal weer zien, samen een patroon kunnen herkennen." De expeditie was een groot succes en is afgesloten met een kort symposium waar ook minister Koeners bij aanwezig was. Hij gaf aan dat het budget voor het poolonderzoek verdubbeld wordt. Zowel Kruijer en Stech als Jalink genoten van het gezelschap van de mede-onderzoekers en BN-ers. "We hebben veel boeiende gesprekken gehad, veel contacten gemaakt, en veel goede ideeën opgedaan die bij toekomstig poolonderzoek zeker van pas zullen komen."

www.sees.nl